

Українські землі в другій половині XIX ст.

1. Реформи 60-70-х рр. XIX ст. та їх наслідки
2. Соціально-економічний розвиток українських земель у пореформенний період
3. Суспільно-політичний рух у Наддніпрянській Україні

Україна в Кримській війні 1853-1856 рр.

- 26 вересня 1854 р. - 8 вересня 1855 р. - оборона Севастополя.
- В боях брали участь сформовані в Україні бойові частини: Волинський, Житомирський, Кременчуцький, Одеський, Подільський, Полтавський і Чернігівський полки.
- постачання російської армії паливом, продовольством, рекрутами, великою кількістю коней і волів.
- У турецькому війську - створення регулярних козацьких підрозділів на чолі з М. Чайковським .
- Наслідки: Кримська війна ще більше загострила кризу кріпосницької системи.

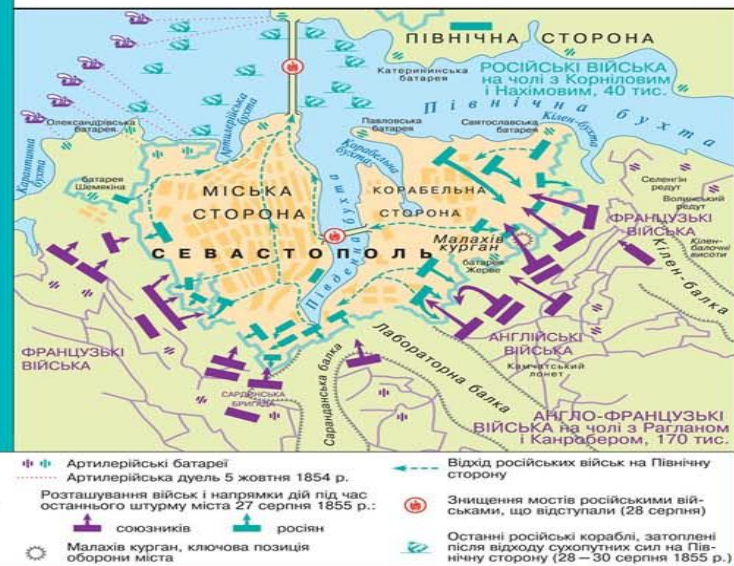
**УКРАЇНА в КРИМСЬКІЙ ВІЙНІ
1853 – 1856 рр.
СЕЛЯНСЬКИЙ РУХ 1855 – 1860 рр.**

КРИМСЬКА ВІЙНА 1853 – 1856 рр.

- ВАЛАХІЯ** Території, на яких Росія прагнула встановити свій протекторат
- Розгортання військ:**
- російських
 - турецьких
- Губернії, на населення яких припав основний тягар постачання російської армії
- Губернії, населення яких було приведене до стану готовності на випадок війни з Австрією
- Напрямки ударів і відходи військ:**
- російських
 - турецьких
- Дії полку українських козаків (1400 чол.) на чолі з Михайлом Чайковським (Мірман-пашею) на боці турків
- Район зосередження військ союзників Османської імперії (Англії та Франції)
- Напрямки дій англо-французьких військ
- Зосередження австрійських військ, їх вступ до Молдавії та Валахії після відходу росіян
- СЕВАСТОПОЛЬ** Головна база російського Чорноморського флоту
- Варна** Турецькі військово-морські бази
- Дії флотів:**
- російського
 - англо-французького
- Бомбардування міст англо-французькими кораблями
- Відбиття англо-французьких десантів
- Участь козаків Дунайського війська в обороні чорноморського узбережжя
- Фортесі
- Облоги міст
- Місця і дати найважливіших битв, що закінчилися перемогою
- 22.I.1854
 - 25.XII.1853
- Межа території, втраченої Росією за Паризьким мирним договором 18 березня 1856 р. на боці турків
- СЕЛЯНСЬКИЙ РУХ 1855 – 1860 рр.**
- Територія "Київської козаччини" (1855 р.)
 - Територія, охоплена рухом "Похід у Таврію по волю" (1856 р.)
 - Заслони урядових військ

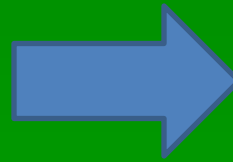
ОБОРОНА СЕВАСТОПОЛЯ 13.IX.1854 р. – 27.VIII.1855 р.

- Російські кораблі, затоплені біля входу в Північну бухту 11 вересня 1854 р. та 13 лютого 1855 р.
- Тимчасові мости, зведені для сполучення окремих частин міста
- Оборонні споруди захисників Севастополя
- Облоги траншей союзників
- Артилерійські батареї
- Артилерійська дуель 5 жовтня 1854 р.
- Розташування військ і напрямки дій під час останнього штурму міста 27 серпня 1855 р.:
- союзників
- росіян
- Малахів курган, ключова позиція оборони міста
- Відхід російських військ на Північну сторону
- Знищення мостів російськими військами, що відступали (28 серпня)
- Останні російські кораблі, затоплені після відходу сухопутних сил на Північну сторону (28–30 серпня 1855 р.)

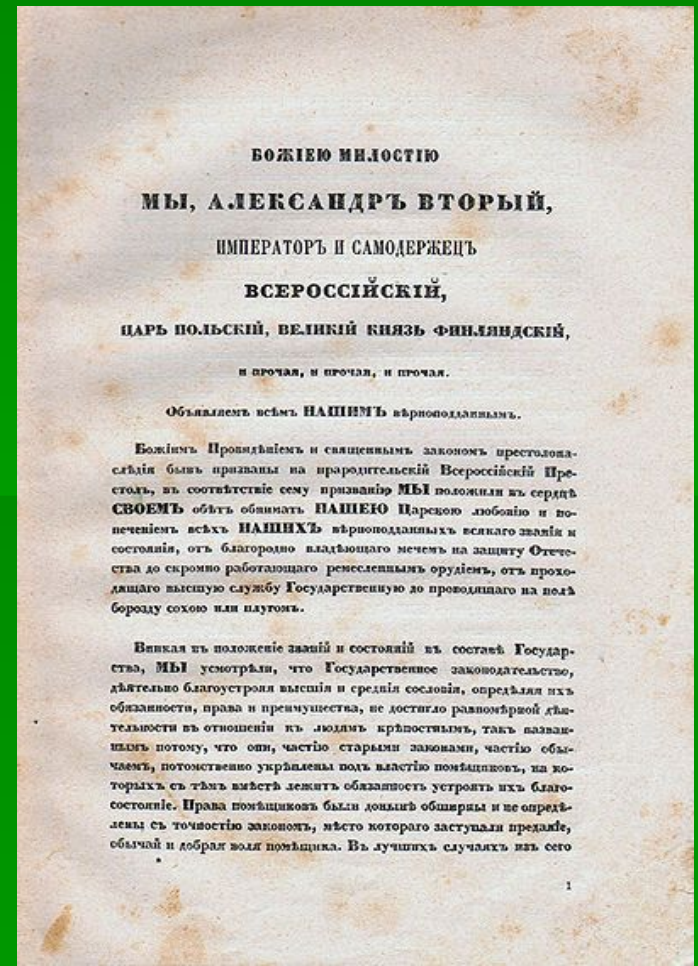
Соціально-політична ситуація в Російській імперії на середину XIX ст.

- криза феодално-кріпосницької системи;
- поразка Росії у Кримській війні (1853 – 1856)
- активізація народних рухів (Київська козаччина 1855 р., «похід селян у Таврію за волею» 1856 р.).

Курс на
проведення
реформ

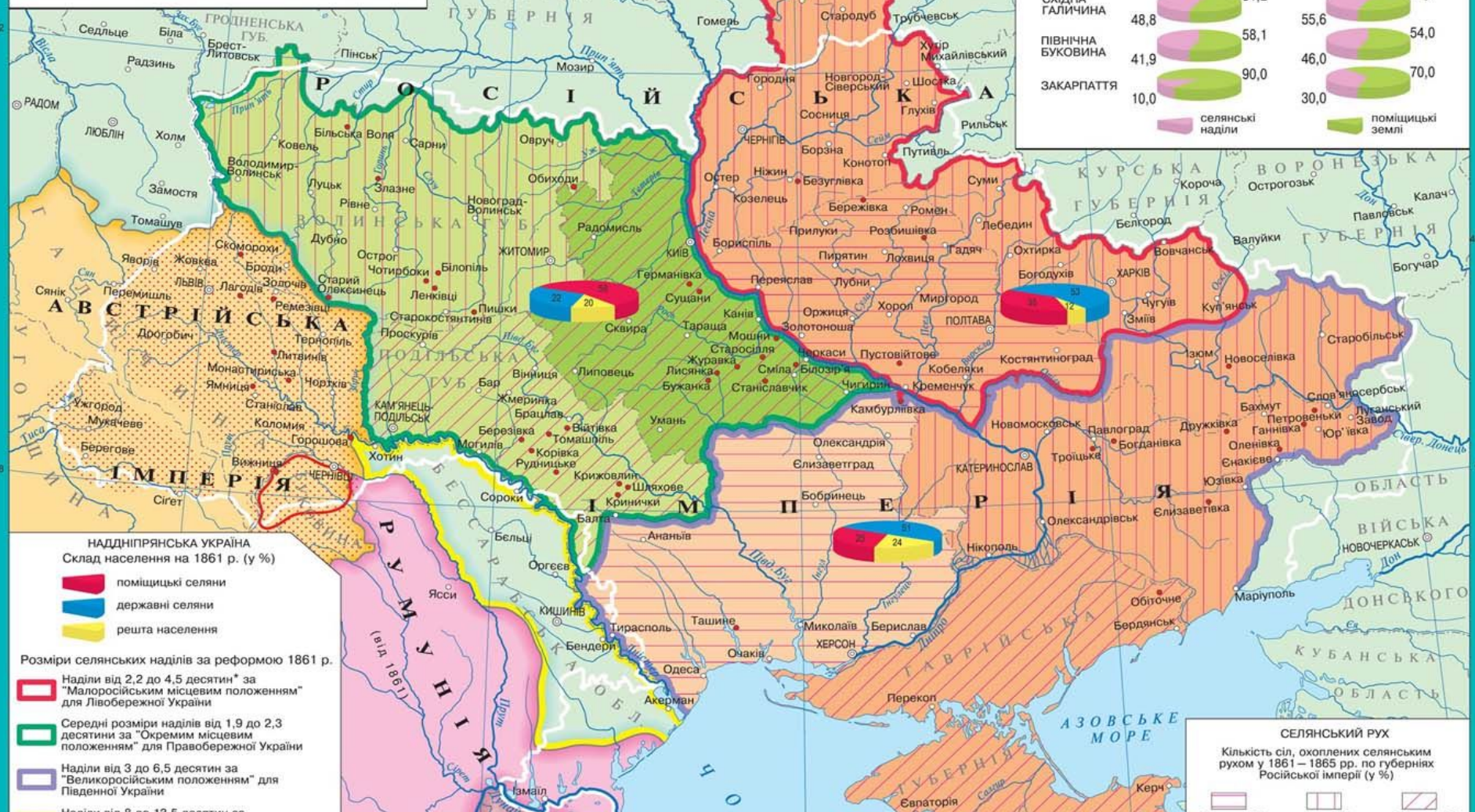
19 лютого 1861 р. російський цар Олександр II підписав Маніфест про скасування кріпосного права та «Положення про селян».

Скасування кріпосного права:

- ліквідацію особистої залежності селян від поміщиків;
- створення органів селянського самоуправління;
- наділення селян землею та визначення за неї повинностей;
- викуп селянських наділів,
- до укладення викупної угоди селяни мусили відпрацьовувати панщину і платити оброк, маючи статус тимчасовозобов'язаних;
- селянська громада несла відповідальність за викупні операції та сплату податків селянами за принципом кругової поруки.

СКАСУВАННЯ КРІПОСНОГО ПРАВА В УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

НАДНІПРЯНСЬКА УКРАЇНА

Склад населення на 1861 р. (у %)

- поміщицькі селяни
- державні селяни
- решта населення

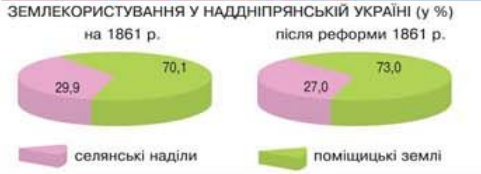
Розміри селянських наділів за реформу 1861 р.

- Наділи від 2,2 до 4,5 десятин за "Малоросійським місцевим положенням" для Лівобережної України
- Середні розміри наділів від 1,9 до 2,3 десятини за "Окремим місцевим положенням" для Правобережної України
- Наділи від 3 до 6,5 десятин за "Великоросійським положенням" для Південної України
- Наділи від 8 до 13,5 десятин за "Положенням від 14 липня 1868 р." для Бессарабії

*Примітка: 1 десятина — 1,09 га

Губернії, у яких внаслідок реформи селянські наділи зменшилися збільшилися

- на 10—20%
- більше як на 20%

СЕЛЯНСЬКИЙ РУХ

Кількість сіл, охоплених селянським рухом у 1861—1865 рр. по губерніях Російської імперії (у %)

- близько 20
- понад 30
- близько 90

 Район селянського повстання під проводом Лук'яна Кобилиці (1844, 1848—1849 рр.)

 Території Західної України, охоплені селянським рухом у 1848—1850 рр.

● Села, у яких для придушення селянських виступів було застосовано військову силу

Результати й наслідки реформи

- Сприяла утвердженню товарного капіталістичного виробництва;
- Селяни залишилися нижчим станом: сплачували подушний податок (до 1866 р.), відбували рекрутчину, підлягали фізичним покаранням.
- Збереглися залишки феодального ладу: протягом 9 років після реформи селяни не могли відмовитися від наділу й залишити село, був ускладнений вихід із селянської громади, більша частина землі залишилася у власності поміщиків.

Земська реформа 1864 р.:

Утворено земства –
виборні органи місцевого
самоуправління,
у віданні яких були питання
місцевого господарства,
оподаткування, початкової
освіти, будівництва доріг,
охорони здоров'я.

Міська реформа 1870 р.:

замінила існуючі раніше
станові міські управління
міськими думами та управами,
які обиралися на основі
майнового цензу і опікувалися
комунальними проблемами.

Судова реформа **1864** р. :

введено відкритий, незалежний, безстановий суд, єдину систему судових закладів, змагальний процес за участю адвоката і прокурора та запроваджено інститут присяжних.

Освітня реформа (1864 р.):

- запроваджено єдину систему початкової освіти;
- створено мережу класичних чоловічих та жіночих гімназій та реальних училищ;
- відновлено автономію університетів.

Фінансова реформа (1860–1864 рр.):

- Створено державний банк,
- Введено єдиний державний ревізійний центр;
- Акцизне обкладання спиртних напоїв,
- Збільшено податки на товари масового споживання.

Військова реформа 1874 р.:

- Вводилась загальна військова повинність (строк служби 6 років, на флоті – 7);
- держава була поділена на 15 військових округів (в Україні - Київський, Харківський та Одеський);
- переозброєно армію за новітніми технологіями.

Результати й наслідки реформ

- Заклали підґрунтя для переходу від феодально-станового устрою Російської імперії до буржуазно-представницького.
- Сприяли економічному й політичному розвитку держави.
- Законодавчо визначили й закріпили громадянські права населення.
- Відбулася певна демократизація суспільства.
- Були непослідовними, обмеженими: зберігали недоторканною поміщицьку власність на землю та самодержавну владу.